

Akademik prof. dr. Rajko Bratož – ob njegovem šestdesetem rojstnem dnevu

17. februarja 2012 je praznoval svoj šestdeseti rojstni dan akademik, redni univerzitetni profesor in velik poznavalec antične zgodovine, dr. Rajko Bratož.

Rajko Bratož se je rodil 17. februarja leta 1952 v Braniku v Vipavski dolini. Leta 1975 je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani končal študij zgodovine in geografije, nato pa leta 1981 še vzporedni študij latinskega jezika s književnostjo. Leta 1976 je na isti fakulteti postal asistent za zgodovino starega veka, leta 1979 je magistriral, leta 1986 pa doktoriral. Še istega leta je postal docent, leta 1991 izredni in pet let pozneje redni profesor za zgodovino starega veka na Univerzi v Ljubljani (1996). V času podiplomskega študija se je Rajko Bratož najprej izpopolnjeval na Univerzi v Zagrebu, nato pa kot štipendist italijanske vlade še pol leta v Trstu (1982/83). Kot štipendist Humboldtove ustanove se je eno leto strokovno izpopolnjeval na univerzah v Passauu in Regensburgu (1990–1991), krajši čas pa na univerzah v Kölnu (1988), na Dunaju (1992, štipendija sklada K. Jirečeka), v Würzburgu (2002, štipendija DAAD) in Frankfurtu (2011, Humboldtova štipendija). Kot gostujoči profesor je po en semester predaval na univerzah v Salzburgu (1995) in Celovcu (1996).

Po upokojitvi prof. Jožeta Kastelica leta 1983 je Rajko Bratož postal njegov naslednik na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete in prevzel predavanja pregledov grške in rimske zgodovine za študente zgodovine, klasične filologije in arheologije, poleg tega pa tudi predavanja iz izbranih tem s področja rimske zgodovine za študente zgodovine in seminar iz rimske zgodovine za študente zgodovine in arheologije. Tako je prof. Bratož dolga leta povsem sam pokrival dolgo obdobje celotne grške in rimske antične zgodovine, ki se je odvijala na obsežnem področju velikega dela današnje Evrope, Prednje Azije in severnega dela Afrike. Kljub veliki pedagoški obremenitvi je prof. Bratož vsa svoja predavanja in seminarje vedno brežhibno opravljal, saj so bile vse njegove ure prava zakladnica informacij, do katerih se študentje brez njegove pomoči sami ne bi mogli dokopali. Poleg tega je tako za grško kot rimsko zgodovino napisal zelo uspešna učbenika (Grška zgodovina in Rimska zgodovina 1). Oba sta odlični študijski pripomoček

ne le za študente, ampak bogat vir znanja za vse, ki jih obe področji zgodovine zanimata. S svojim izjemno bogatim znanjem, ki ga radodarno deli s študenti, ob tem pa s svojo prijaznostjo, korektnostjo, spoštljivim odnosom do študentov, pa tudi z zmožnostjo, da zna spregledati spodrslejaje, je prof. Bratož izjemen pedagog, ki zna pritegniti zanimanje študentov in jih s svojimi nasveti primerno usmeriti. Zaradi navedenih odlik si ga kot mentorja na podiplomskem študiju ne izbirajo le domači, ampak tudi tuji študentje.

Ob velikih pedagoških obremenitvah, ki postanejo bolj predstavljive, če pomislimo, da področje antične zgodovine na primerljivo velikih univerzah v tujini pokriva večje število raziskovalcev, si zasluži posebno občudovanje slavljenceva sposobnost, da kljub obilici pedagoškega dela njegovo znanstveno raziskovanje in ustvarjanje niti za hip ne zastaneta. Bratoževo raziskovalno, publicistično in organizacijsko delo se nanaša na poznoantično obdobje na ozemlju severovzhodne Italije, vzhodnih Alp, srednjega Podonavja in zahodnega Balkana. Pri tem namenja posebno pozornost zgodovini zgodnjega krščanstva. Zgodovina zgodnjekrščanske cerkve je Bratoževo zanimanje pritegnila že na začetku njegove raziskovalne poti, saj to vprašanje obravnava že njegovo magistrsko delo, ki v luči Evgipijevega Življenja svetega Severina prikazuje vzhodnoalpski prostor v nemirnem prehodnem obdobju druge polovice 5. stoletja. Tudi njegova doktorska disertacija je namenjena cerkveni zgodovini in obravnava začetke krščanstva v antični Akvileji in na njenem vplivnem območju s podrobnim prikazom preganjanj kristjanov vse do nastopa verske svobode. Proučevanju zgodovine zgodnjekrščanske cerkve na prostoru vzhodnih Alp in srednjega Podonavja pa se prof. Bratož zelo zavzeto posveča še danes. V celoti bi lahko slavljencevo področje raziskovanja razvrstili v naslednje vsebinske sklope: ob že omenjenem (1) raziskovanju Evgipijevega Življenja svetega Severina in (2) začetkih krščanstva v Akvileji in na njenem vplivnem območju še (3) proučevanje zgodovine Akvileje s posebnim poudarkom na vlogi Akvileje kot krščanskem središču od 4. do 8. stoletja, (4) obdobje cesarja Teodozija in v okviru tega predvsem njegov spopad s proticesarjem Evgenijem v bitki pri Frigidu, (5) zgodovina območja vzhodnih Alp, zahodnega Balkana in srednjega Podonavja od 3. do konca 6. stoletja, pri čemer posebno pozornost namenja vprašanju preganjanja kristjanov, pojavu meništva, razvoju cerkvene organizacije in literarnemu izročilu, (6) vojaška, politična in upravna zgodovina obravnavanega prostora ter dogajanje, povezano s prihodom Germanov, (7) soočenje med Rimljani in »barbari« od 4. do 6. stoletja ter (8) vprašanje prehoda iz pozne antike v zgodnji srednji vek. Skoraj vse to so vsebine, s katerimi se pred prof. Bratožem v slovenskem prostoru ni nihče sistematično ukvarjal. Poleg navedenih sklopov v posameznih razpravah obravnava tudi teme, ki izstopajo iz predstavljenih okvirjev. Gre za predstavitev izbranih zvrsti virov in literarnega izročila (oglejski pisci, Venancij Fortunat, srednjeveško izročilo o antiki), vprašanje moderne mitologije na primeru t. i. venetske teorije ali pa gotško zavzetje Rima leta 410.

Bratoževo izjemno poznavanje virov, njegova sistematičnost, smisel za podrobnosti in širok pregled nad snovjo, potreben za domišljeno sintezo, dajejo njegovim študijam vrednost temeljnega pomena za vsa področja, ki jim kot znanstvenik

namenja svojo pozornost. S področja zgoraj navedenih vsebinskih sklopov je prof. Bratož tako doma kakor v tujini objavil celo vrsto znanstvenih člankov in razprav, ob tem pa kot samostojni avtor ali (v enem primeru) v sodelovanju s sodelavci tudi 11 knjig. Prvo knjigo z naslovom *Evgipij: Življenje svetega Severina* je objavil leta 1982; že naslednjega leta je na Dunaju pri Avstrijski akademiji znanosti izšlo njegovo drugo delo *Severinus von Noricum und seine Zeit: geschichtliche Anmerkungen*; nato pa leta 1986 v zbirki *Acta Ecclesiastica Sloveniae Krščanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske cerkve od začetkov do nastopa verske svobode*; leta 1994 je ob 1600. obletnici znamenite bitke izšla *Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in srednjeveških avtorjev*; leta 1997 pa *Grška zgodovina: kratak pregled s temeljnimi viri in izbrano literaturo*, ki je bila leta 2003 prvič, 2010 pa že drugič dopolnjena in ponovno izdana; leta 1999 je v zbirki *Ricerche per la storia della chiesa in Friuli* izšlo njegovo delo *Il christianesimo aquileiese prima di Costantino fra Aquileia e Poetovio*; leta 2003 pa pri znameniti založbi De Gruyter v zbirki *Ergänzungsbände zum Reallexikon der germanischen Altertumskunde* v sodelovanju s soavtorjema Friederichom Lotterjem in Helmutom Castritiusom *Völkerverschiebungen im Ostalpen-Mitteldonau-Raum zwischen Antike und Mittelalter*, ki je bilo dve leti pozneje prevedeno tudi v slovenščino, ter leta 2007 še *Rimska zgodovina I. Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*.

Poleg predstavljenih knjižnih del je Rajko Bratož kot urednik ali sourednik sodeloval pri izdaji kar osmih pomembnih zbornikov, med katerimi bi rada posebej izpostavila predvsem tri. Dvema med njimi sta botrovala dva odmevna mednarodna znanstvena simpozija. Prvi je v organizaciji Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Arheološkega inštituta ZRC SAZU, pri čemer je vlogo glavnega organizatorja in voditelja zgodovinskega dela simpozija prevzel prav prof. Rajko Bratož, ob priložnosti 1600. obletnice bitke pri Frigidu med 5. in 8. septembrom leta 1994 potekal na Zemonu pri Vipavi. Medtem ko so bili prispevki udeležencev simpozija z arheološko vsebino objavljeni v posebnem zvezku Arheološkega vestnika, so zgodovinski tematiki namenjeni prispevki udeležencev zbrani v zborniku z naslovom *Zahodni Ilirik in severovzhodna Italija v poznorimski dobi – Westillyricum und Nordostitalien in der spätrömischen Zeit*, ki je pod uredništvom Rajka Bratoža izšel v zbirki Situla. Drugi, enako pomemben, po svojem obsegu pa precej obsežnejši, je zbornik z naslovom *Slovenija in sosednje dežele med antiko in karolinško dobo – Slowenien und die Nachbarländer zwischen Antike und karolingischer Epoche*. Tudi ta je nastal kot plod mednarodnega znanstvenega simpozija. Slednji je potekal v organizaciji Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Narodnega muzeja Slovenije, Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, Oddelka za zgodovino in Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani med 22. in 25. septembrom leta 2000 v Narodnem muzeju Slovenije. Prof. Bratož, ki je bil član organizacijskega odbora za pripravo simpozija, je prevzel uredništvo tudi obeh zvezkov čez 1000 strani obsegajočega, v zbirki Situla objavljenega zbornika razprav udeležencev tega simpozija. Na koncu bi rada na kot zelo pomemben uredniški dosežek opozorila še na eno uredniško zahtevno delo, katerega rezultat pa ni bil zbornik prispevkov

nekega simpozija, marveč zbornik izbranih razprav Jaroslava Šašla. Skoraj 900 strani obsežno delo z naslovom *Opera selecta* sta za zbirko Situla kot urednika skupaj pripravila Marjeta Šašel Kos in Rajko Bratož.

Ob navedenem je bilo prof. Bratožu zaradi izvrstnega poznavanja antične zgodovine zaupano pisanje prispevkov o antiki za vrsto priznanih enciklopedij. Poleg za domačo Enciklopedijo Slovenije je pisal tudi za več tujih enciklopedij, med njimi za Reallexikon der germanischen Altertumskunde, Enciclopedia dei papi, Dizionario biografico degli Italiani, Lexikon der Kunst: Architektur, bildende Kunst, angewandte Kunst, Industrieformgestaltung, Kunsttheorie ter Nuovo Lituri: dizionario bibliografico dei Friulani.

Kot priznan in uveljavljen strokovnjak za zgodovino pozne antike in zgodnjega srednjega veka je prof. Bratož vabljen na številna znanstvena srečanja doma in v tujino. Imel je več kot trideset predavanj na različnih nemških univerzah, v nemških znanstvenih društvih in znanstvenih ustanovah (Bavarska in Saška akademija znanosti, Südosteuropa-Gesellschaft, Görres-Gesellschaft), na simpozijih v Nemčiji ter na nemških ustanovah v inozemstvu. Več predavanj je imel tudi na avstrijskih univerzah in v znanstvenih institucijah na ozemlju Avstrije, prav tako pa tudi v Italiji in Vatikanu, na Madžarskem, na Hrvaškem, v Bolgariji, Franciji in na Češkem.

Priznanje slavljencevemu izjemnemu delu predstavlja tudi njegovo članstvo v domačih in tujih prestižnih znanstvenih inštitucijah. 6. junija leta 1995 je bil izvoljen za izrednega člana in nato 7. junija 2001 za rednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V okviru SAZU je bil dve mandatni dobi (1999–2002 in 2005–2008) tajnik Razreda za zgodovinske in družbene vede ter devet let (1996–1999 in v času obeh tajniških mandatov) načelnik Oddelka za zgodovinske vede. Leta 2007 je postal predstavnik Slovenije v Stalnem odboru za humanistiko pri Evropski znanstveni fundaciji in to funkcijo opravljal do leta 2010. Istega leta je bil izvoljen za dopisnega člana Nemškega arheološkega inštituta v Berlinu. Je član več strokovnih društev doma in v tujini, med katerimi naj navedem Görres Gesellschaft v Bonnu, Association pour l'Antiquité Tardive v Parizu, Deputazione di storia patria per il Friuli v Vidmu ter Deputazione di storia patria per la Venezia Giulia v Trstu. Bil je predsednik Društva za antične in humanistične študije (1988–1990) in podpredsednik Zgodovinskega društva Ljubljana (1988–1990). Med letoma 1991 in 1993 je bil predstojnik Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete, od 1993 do 1997 nosilec raziskovalnega projekta »Slovenski prostor v pozni antiki«, med letoma 2000 in 2008 pa vodja programske skupine »Slovenska zgodovina«.

S svojo neverjetno delovno vnemo in neizmernim znanjem je prof. Bratož kot znanstvenik, pedagog in organizator že do sedaj dosegel uspehe, ki bi jih bili zmožni izpeljati le redki in ob katerih si zasluži naše iskreno spoštovanje. Naj ob koncu dragemu profesorju ob njegovem jubileju zaželim, da bi tudi v prihodnje med nami tako kot doslej z enakim veseljem in zagnanostjo še mnogo let uspešno ustvarjal.